

Українська література

Уроки № 27 і № 28.

Тема: Юрій Яновський. «Майстер корабля». Проблеми творення нової української культури, символічність образів. Неоромантичні герої То-ма-Кі, Режисер, Сев, Тайях та їх прототипи. Модерністські образи Міста , Моря. Національне крізь призму загальнолюдського.

Мета: зацікавити учнів до вивчення та прочитання «Майстер корабля»; визначити, які теми були порушені в творі; визначити образи та їх прототипи; розвивати навички виділення головних рис особистості та художнього твору, вміння висловлювати власні думки, доводити твердження; виховувати повагу до літератури, естетичний смак.

Очікувані результати: учні знають про що йдеться в «Майстер корабля», проблеми та теми, які порушені в даному творі, головні герої-образи та їх прототипи.

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

Вступне слово вчителя.

II . Актуалізація опорних знань учнів

Міні-лекція вчителя з елементами бесіди. (наведено нижче)

IV. Закріплення знань, умінь та навичок

V. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Мене вразило...

VI. Домашнє завдання

Знати біографію письменника, прочитати «Майстер корабля», знати проблеми, які порушені в творі та головних героїв та їх прототипи.

Роман «**Майстер корабля**» вийшов 1928 року. У цьому творі на повну силу пролунав гімн людській праці, людським невтомним рукам: «Я люблю людські руки. Вони мені здаються живими додатками до людського розуму. Руки мені розповідають про труд і людське горе. Бачу творчі пальці — трепетні і нервові. Найбільше до вподоби руки творців... Я люблю її — вічну людську руку, незвичайний символ, і розумію велич тої хвилини, коли друг дає руку другові і цим він передає самого себе, своє серце і розум, дихання дітей. Дві людські руки — це кільце, за яке ухопившись, можна зрушити землю».

«Майстер корабля» написано у формі мемуарів видатного діяча кіномистецтва То-Ма-Кі (Товариш Майстер Кіно).

«Майстер корабля», перший роман Ю. Яновського, увібрав частку того безпосереднього життєвого досвіду, що його молодий письменник набув за час роботи на Одеській кінофабриці. У цьому творі він намагається сягнути найглибших надр психіки, блакитних веж романтики. Епізоди з персонажами твору (більшість із них мала реальних прототипів — працівників Одеської кінофабрики) подано крізь осмислення їх у мемуарах сімдесятирічним кіномайстром То-Ма-Кі, прототипом якого вважають самого Яновського. Сюжет твору — новий для тогочасної української літератури: режисер Сев (прототипом якого вважають О. Довженка) знімає фільм про матроса Богдана. Для зйомок будується справжній вітрильник, на якому потім плаватимуть учні мореходної школи. Дуже органічно вплетено в роман нотатки синів героя, листи його коханої — балерини Тайях, розповіді матроса Богдана й роздуми самого мемуариста. Перед читачем вимальовуються не просто будні із життя й творчості українських кіномайстрів 20-х років, не лише їхні турботи у зв'язку зі створенням сценарію фільму та будівництвом для цього спеціального корабля, а широкі картини творчого життя людини, за яким стоїть великий узагальнювальний смисл, що все життя на планеті має будуватися з творчим натхненням, з турботою про культуру кожної нації, про завтрашній день людства, і тоді майбутнє перетвориться на казковий край мирної праці й гармонійно розвинених особистостей.

Критика неоднозначно сприйняла твір, адже, з одного боку, роман був, безперечно, цікавий, а з іншого — порушувався основний підхід до «ідейності радянського твору», бо тут був відсутній герой-пролетарій, не оспівувалась краса «щасливої радянської дійсності».

НЕЗВИЧНИЙ, НОВИЙ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ СЮЖЕТ

«...Юрія Яновського не сплутаєш ні з ким», — відзначає літературознавець Борис Якубський після «Майстра корабля». Була й відверта критика. За «невдачі» роману вважали «маскування» 26-літнього автора під 70-літнього дідуса-оповідача, «незрозумілу» філософію про культуру нації, претензійність у виборі епіграфів (їх перед романом аж чотири і всі мовами оригіналу — від Гоголя до Горація), «манірність, прикрашувально-романтичний психологізм, нахил до споглядального сприймання світу» (Яків Савченко — поет, літературний критик).

УТВЕРДЖУЄТЬСЯ "РОМАНТИКА ВІТАЇЗМУ": непереможне життєлюбство, до якого закликав у статтях М. Хвильовий і яке наснажувало багатьох митців 20-х рр. Ю. Яновський опоектизував вільне творче начало в українській людині, розбудженій до нового життя. (Це символізує будівництво вітрильника.)

Новаторство роману: Зображено роль творчої інтелігенції, власне еліти суспільства у формуванні й становленні світогляду нової доби. Оповідь ведеться переважно у формі ліричної сповіді То-Ма-Кі. Оповідь переривається вставними «історіями» з життя інших героїв, які самі їх згадують. Зовнішній сюжет час від часу переходить у сюжет внутрішній (що стосується емоційних переживань героїв) і навпаки. Зміщення часових та просторових площин (дія відбувається

реально або в спогадах то в Місті (тобто Одесі), то в Італії, на острові Ява, в Румунії). Елементи екзотики – розповіді про морські пригоди, далекі острови. Елемент гри, фантастики – «переселення» То-Ма-Кі в 1970-ті роки та його міркування про балет, який витіснить фізкультура; про художні твори, в яких зникне фабула, і навіть про «часи війн сорокових років». Символіка твору: корабель – символ держави, майстер корабля. Інтертекстуальність роману: біблійні алюзії, асоціації з творами Д. Конрада, Дж. Лондона, Горація, О. Довженка...

КОМПОЗИЦІЯ ДОСИТЬ ВІЛЬНА, РОМАН НІБИ РОЗБУДОВУЄТЬСЯ НА ОЧАХ. Незвична форма оповіді – монолог-сповідь сімдесятилітнього То-Ма-Кі, який згадує свою далеку молодість, пов'язану з кіномистецтвом. Читач мандрує разом із героєм з майбутнього в минуле. Таємничі, часом небезпечні пригоди змінюють одна одну. Дія відбувається то в Одесі, то в Італії, Румунії, навіть на острові Ява. Мариністичний колорит Міста, що з'явився в українській літературі чи не вперше в такому обсязі, змінюється екзотикою чужих країн. Екзотичні також імена героїв: Тайах, Сев, То-Ма-Кі, його сини Майкл і Генрі. Незвична форма оповіді – монолог-сповідь сімдесятилітнього То-Ма-Кі, який згадує свою далеку молодість, пов'язану з кіномистецтвом. Читач мандрує разом із героєм з майбутнього в минуле. Таємничі, часом небезпечні пригоди змінюють одна одну. Дія відбувається то в Одесі, то в Італії, Румунії, навіть на острові Ява. Мариністичний колорит Міста, що з'явився в українській літературі чи не вперше в такому обсязі, змінюється екзотикою чужих країн. Екзотичні також імена героїв: Тайах, Сев, То-Ма-Кі, його сини Майкл і Генрі.

ТО-МА-КІ (ТОВАРИШ МАЙСТЕР КІНО) – САМ ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ в Одесі, на посаді головного редактора кінофабрики. Через його редакторський портфель пройшли фільми "Тарас Шевченко" і "Тарас Трясило" П. Чардиніна, "Борислав сміється" Й. Рони, "Вася-реформатор", "Сумка дипкур'єра" О. Довженка і багато інших. Власне, Ю. Яновський був художнім керівником Одеського "Голлівуду". Він переймався проблемами нового для української культури мистецтва – не дарма його назвуть "добрим генієм українського кіно". Така творча яскрава особистість, як він, вирізнялася на тлі загальної маси. Це стало однією з причин звільнення його з посади в серпні 1927 р

СЕВ – РЕЖИСЕР О. ДОВЖЕНКО

У 1926 році Довженко виїхав до Одеси закінчувати фільм, де влаштувався режисером на кінофабриці. Перемкнувшись на кіно, Довженко планував присвятити себе, за його словами, винятково жанру комічних та комедійних фільмів. До Одеси Довженко приїхав вже з готовим, фактично першим сценарієм «Цар», сатирою на Миколу II. Це трагікомічний фарс про безглуздя війни, коли солдата, що ніколи не воював, засуджують до страти, а потім посмертно нагороджують. Довженко запропонував цей сценарій Чарлі Чапліну, але відповіді не отримав.

Довженко з подивом дізнався, що фільм має грандіозний успіх у Європі, тоді як в Україні він був заборонений. Після прем'єри в Берліні про Олександра Довженка з'являється 48 статей, у Венеції італійські кінематографісти називають Довженка «Гомером кіно». А ось у Радянському Союзі стрічку реабілітують лише 1958

року після міжнародного референдуму в Брюсселі, де вона увійде до числа 12 найкращих фільмів всесвітньої історії кіно.

Стрічку «Земля» Олександра Довженка кінокритики вважають однією з найкращих стрічок за всю історію людства.

Моє перебування в Місті вступало до нової фази. Мені сьогодні сказали, що приїхав Сев. Я його не бачив. Художник Сев — мій перший друг. Прийшовши режисером до кіно, він поставив невеличку комедію і блискуче провалився. За це він дозволив собі відпуск на кілька місяців. Тепер він знову повернувся до Міста і буде ставити ще одну картину

ПРОТОТИП ТАЙЯХ- ІТА ПЕНЗО відома балерина Іта Пензо, пізніше репресована, подобалася Довженкові та Яновському

— Любий Сев, — кортить мені казати, — я пам'ятаю й досі ваше сприймання життя. Жінку треба вміти понести на руках. Не боятися ніколи помилок, бо той, хто боїться, швидко старіє, і в нього холоне голова. Йому годі шукати повноти життя, йому досить тої молодості, що залишилася в нього позаду, а тої молодості, що є попереду й є навкруги, — він не бачить.

Біля вікна сиділа жінка — білоголова, стрижена, в англійській блузці, поклавши довгі ноги на стілець перед собою. Вона палила, дмухаючи в вікно, і ледве подивилася на мене.

— Ви якісь дивні люди, — сказала Тайях, — нічого подібного я не бачила в себе на півночі. Я почуваю вашу молодість, як морське повітря.

Директор – Павло Нечеса (очолював кінофабрику)

Директор ходив, похитуючись і припадаючи то на одну, то на другу ногу, як моряк, — до річч, він і був колись моряком. Його корабель плавав лише в одному морі, бо коли він служив у флоті, саме відбувалася війна, вихід у інші моря охороняли турки, і їхній крейсер «Ісмет» наводив жах і збуджував паніку у флоті. Несподівано з'являючись, він, як демон, налітав на туманні береги і громив важкими набоями далекі поля і форти. Матрос малював собі велетенського командира невловимого крейсера. Залізні руки турка гнули залізні перила, коли він настирливо вдивлявся в горизонт, ведучи закованого в панцир гіганта. Щохвилі «Ісмет» міг полетіти від міни в повітря, та заворожив його командир — колосальний велет.

Матрос ненавидів його, як смерть і тайну.

Треба засвоїти раз назавжди, що, стоячи на місці, людина рухається назад. Завше відчувати на щоках вітер шляхів. Бачити попереду просторінь. Не думати, потрапивши в пісок, що за піском немає трави. В чагарникові знати, що шлях не перетято і попереду лисніє бита путь. Коли ти сидиш біля стерна, ти відчуваєш те ж саме, що батько твій на кораблі, що й дід твій на коні. Жага за просторінню! "Вперед!" — кричить твоя істота! Людині не властиво стояти. Не властиво відчувати розпач. Ганебно — плекати страх.

Проблема культури української нації

- Кіномайстер То-Ма-Кі усе своє життя присвятив великій справі творення культури нації: «Сімдесят років стою я на землі, пройшли переді мною покоління чужих і рідних людей, і всім я з гордістю дивився в вічі, боронячи життя й честь моєї нареченої. Її коси, як струмені, розлились по землі, її руки, як благословення, лягли на поля, її серце палає, як серце землі, посилаючи жагучу кров на нові й нові шляхи. Для неї я був сміливий і впертий, заради неї я хотів бути в першій лаві бійців - бійців за її розквітання. Для неї я полюбив море, поставив на гербі якір, залізний важкий якір, що його приймають усі моря світу, і колишеться над ним могутній корабель. Культура нації - звуть її»
- В останніх словах утілено романтичну ілюзію ще не розчарованої тоталітарним режимом української інтелігенції 1920-х рр. Культура як гарант незнищенності народу та людини, запоручені їй власним життям – основні складові «Майстра корабля».

Майстер на носі корабля –
дерев'яна фігурка з профілем
жінки, котра веде корабель
уперед, оберігає від рифів.
Корабель – символ держави.

**Майстер корабля – це творець
нового світу**

Метафоричний, образний лад
роману підводить до думки, що
з творчим натхненням, з
турботою про завтрашній день
людства має будуватися не лише
корабель як такий, а й усе життя
на планеті.

